

○ Theater Schrift Lucifer - voor theaterkritiek en theaterbeschouwing -

Tweede bericht van de redactie

Voortvarend noemen we het tweede nummer ook daadwerkelijk nummer twee. Niet gehinderd door het feit dat we het eerste nummer 'nul' noemden. Evenmin door de gedachte dat nummer één van Theater Schrift Lucifer voor altijd zal ontbreken. Het nulnummer is ons goed bevallen en naar verluidt ook vele lezers. Direct na de feestelijke lancering op 15 maart 2005 werden meer dan 2000 *hits* genoteerd. Sindsdien is de stroom lezers gestaag.

Theater Schrift Lucifer is een feit. Omdat het *online* te lezen is. Omdat het nulnummer veel reacties ontlokte in de 'wandelingen van het theaterveld'. Omdat de redactie de afgelopen maanden opvallend vaak uitgenodigd werd actief deel te nemen aan (openbare en besloten) debatten. Dat vleit. En sterkte ons in de gedachte dat ruimte voor reflectie over theater nodig is. Helaas konden we op de meeste uitnodigingen niet ingaan: we zijn alle vier (vaak meer dan) voltijd dramaturg. Maar misschien geldt nog meer: Lucifer is onze bijdrage aan het openbare debat.

Wie op dit moment een nieuw tijdschrift opstart, moet van de noodzaak daartoe overtuigd zijn. En dat zijn we: de tijdgeest vraagt om een tijdschrift, waarin onbekommerd doch niet

onbezonnen kan worden nagedacht. Een plaats waar de heersende sfeer van tobberigheid en 'crisis in het theater' even niet geldt. Of in elk geval wil Lucifer een plek zijn waar de rol en de functie van kunst – en theater in het bijzonder - in Nederland in rust beschouwd kan worden. Een plaats waar niemand wordt aangevallen of zich hoeft te verdedigen. Het denkt toch een stuk rustiger als je niet voortdurend over je schouder hoeft te kijken.

Want dát er moet worden nagedacht, staat voor ons als een paal boven water. Wanneer het grote maatschappelijke ongerief nu echt begon, is moeilijk te zeggen. Lang hoorde Nederland bij de Noord-Europese landen waar de inwoners meer dan gemiddeld tevreden zijn met hun regering, hun 'identiteit'. Het waren toch altijd de Zuiderlingen bij wie het heet te keer ging... Maar inmiddels is het ook hier niet meer dan vanzelfsprekend dat politici en burgers de wederzijdse stellingen op voorhand betrekken, zelfs onderling.

Het theater leek nog even in het oog van de orkaan te kunnen blijven. Of is dat ook maar een illusie? Praktijk is nu in ieder geval dat ook in het 'theaterveld' de toon vaak onmiskenbaar emotioneel is en de uitwisseling van gedachten ten onder gaat in een sfeer van verwijten en excuses. Echte argumenten en lange termijn visies lijken te ontbreken. Regisseurs, acteurs en andere uitvoerenden ervaren de theaterkritiek vaak als een regelrechte aanval. Theatercritici, vaak onder druk van redacties, kiezen steeds meer voor een persoonlijke toon en stellige uitspraken, 'lekker bekkende' kritiek en, als gevolg van een steeds grotere ruimtebeperking, minder en minder

argumentatie. Uitwegen worden gezocht in Culturele Bijlagen, waar plek is voor interviews en achtergrondartikelen, maar helaas niet voor de (langere) voorstellingskritiek.

Lucifer is ontstaan in reactie op deze praktijk. Lucifer wil een andere manier van schrijven over theater laten zien dan inmiddels gebruikelijk is geworden. Auteurs nemen en krijgen de tijd én de ruimte. Ze bezoeken een voorstelling soms meerdere malen, gaan met de redactie in debat over de argumentatie van hun kritiek. Eenieder wordt geacht respectvol, (zelf)kritisch en uiteraard op basis van kennis, zorgvuldigheid en argument te schrijven.

In nummer 2 levert Lucifer niet alleen door de aard van de artikelen, maar ook inhoudelijk een bijdrage aan het debat over theaterkritiek: redactielid **Alexander Schreuder** schreef een artikel over de onmisbaarheid van het debat. De theaterjournalistiek wordt weliswaar regelmatig ter discussie gesteld, maar te vaak raakt men daarbij het spoor bijster omdat de essentiële vragen ontbreken, zoals ‘welke doelen dient de kritiek?’

Zowel enkele studenten als enkele ‘oudgedienden’ in het theatervak geven indirect antwoord op deze vraag. Lucifer 2 bevat kritieken in diverse soorten en maten; naast een lange en doorwrochte analyse staat een korte kritiek en een zeer persoonlijke beschrijving van de bijgewoonde voorstellingen. In andere artikelen wordt vanuit diverse oogpunten de praktijk van theatermaken, bewerken en vertalen belicht.

De uitgebreide analyse van *4.48(u) Psychose* door criticus en theaterdocent **Hana Bobkova** is een ode aan de beeldhouwde, poëtische, zeer rijke tekst van Sarah Kane. Bobkova neemt de tekst onder de loep om vervolgens haar eigen bevindingen naast de interpretatie van regisseur Olivier Provily te leggen, die het stuk onlangs enceneerde. De analyse brengt vooral de rijkheid aan het licht van de Kane's laatste toneeltekst en is daarmee een dossier dat ook bij toekomstige opvoeringen weer gelezen zal worden. Redactielid **Daphne Richter** boog zich over de selectie van het Theaterfestival 2005 dat dit jaar vooral een Vlaamse aangelegenheid is. Richter pleit voor het behoud van het curatorschap zoals Cis Bierinckx dat vervulden: volgens een helder gekozen thema. Het levert een samenhangend aanbod op dat inzicht geeft in de hedendaagse blik van het theater op ‘de mens’.

Naar aanleiding van twee voorstellingen op basis van *Elementaire deeltjes* van Michel Houellebecq, schreef filosoof **Kees Vuyk** een artikel over de zin en onzin van de bewerking van een roman tot een voorstellingstekst. Eén van deze theatergroepen is het Nationale Toneel. **Pam de Sterke**, student dramaturgie, vraagt zich in een kritiek op deze voorstelling af hoe een nihilistisch boek als dat van Houellebecq geënceneerd kan worden als ‘een pleidooi voor de liefde’. Het kan, zo toont ze aan. Dit blijkt ook uit de beschrijving van de ontstaansgeschiedenis van de toneelversie door de dramaturg van Het Nationale Toneel, **Sophie Kassies**. De lezer kijkt over haar schouder mee en ziet welke wegen tijdens het bewerken werden gekozen en welke afgesneden.

Joachim Robbrecht beschrijft drie voorstellingen die hij zag in de Berlijnse Volksbühne. Hij laat zien hoe in deze voorstellingen methodes, middelen en stof uit de theatergeschiedenis wordt gerecycled en opnieuw experimenteel wordt ingezet om actuele en universele thema's op het toneel te brengen.

Kiki Rosingh volgde theatergroep Likeminds, bestaande uit jongeren met diverse culturele achtergronden en schetst hun moeizame en ongebruikelijke weg naar professionaliteit. Taalfilosoof en theatermaker **Bo Tarenskeen** bewerkte voor Lucifer de lezing die hij hield op 6 juni 2005 in de Balie in het kader van een bijeenkomst over de vertaling van de Nederlandse toneeltekst en vertaalbaarheid in het algemeen. Diep in de jungle van donker Afrika, met een gids die we niet verstaan, vertrekkend vanuit een situatie van schijnbaar totaal onbegrip, verkent Tarenskeen de grenzen van begrijpelijkheid en vertaalbaarheid. **Pauline Warreenaar** schreef een informatief verslag over de bijeenkomst.

Bijna aan het slot van dit tweede nummer, laat **Bart Dieho** zijn gedachten gaan over diverse uitspraken over vernieuwing en traditie in het hedendaagse theaterlandschap en pleit voor meer inspanning bij zowel theatermaker als toeschouwer om de zogenoemde 'kijkbreuk' te dichten.

Net als in de vorige editie besluiten we Lucifer 2 met nieuwe toneeltekst. Dit keer gaat het om *Marie-L*, geschreven door **Hans van den Boom** en vorig seizoen door hemzelf geënceneerd bij Stella Den Haag. We vroegen jeugdtheatermaker **Lotte van den Berg** om een leesverslag: zij beschrijft op krachtige en zeer persoonlijke manier de indruk die *Marie-L* op haar maakte.

Theater Schrift Lucifer is onze poging om rustig maar gestaag te blijven nadenken. Om - al lezend, pratend, denkend - boven de materie uit te stijgen. Opdat reflectie op het Nederlandse theater mogelijk is. Maar Lucifer is ook onze lans, wanneer we onszelf Don Quichot voelen.

De redactie
Alexander Schreuder, Berthe Spoelstra, Cecile Brommer,
Daphne Richter

Amsterdam, 2 september 2005

*"Berecht aan alle kunstgenoten, en begunstigers der toneelspelen,
Hier wordt u, om uwen kunstijver weder t'ontsteken, en uwen geest teffens
te stichten en te verkwikken, het heilig treurtoneel dat den hemel afbeeldt,
opgeschoven. (...)*

(Uit Vondels voorwoord bij *Lucifer*, 1654)

Lucifer

Dat zal ik keren, is het anders* in mijn macht.

(*Lucifer* (1654): vers 410 / *althans)

○ Colofon

De redactie van Theater Schrift Lucifer bestaat uit:

Alexander Schreuder (1975) is dramaturg bij Toneelgroep Amsterdam. Daarnaast werkte hij drie jaar als dramaturg met Olivier Provily. Hij studeerde Theaterwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam.

Berthe Spoelstra (1969) is freelance dramaturg. Ze studeerde Theaterwetenschap (UvA) en geeft daar nu les, net als aan de Rietveldakademie. Ze werkte zeven jaar met regisseur Jos van Kan bij Theatergroep Maccus en was daarna verbonden aan De Theatercompagnie. Ze was o.m. mederedacteur van *Uitgelicht, Nederlands jeugdtheater anno 2002*.

Cecile Brommer (1971) is vanaf seizoen 2005/06 huisdramaturg voor Het Zuidelijk Toneel. Ze studeerde Theaterwetenschap en Russisch (UvA) en werkte als dramaturg en criticus voor o.m. Theater Instituut Nederland, Stella Den Haag, Carrousel, Frascati, Atelier D., Holland Festival, Het Financieele Dagblad en diverse internationale tijdschriften.

Daphne Richter (1975) studeerde Theaterwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. Ze werkte onder meer bij Atelier D. en als redactielid bij Gasthuis en het discussieplatform Stuggezaal.nl. Op dit moment is zij o.a. werkzaam als

productieleider en dramaturg voor productiehuis Frascati en theater Adhoc.

De Adviesraad van Lucifer bestaat uit Hana Bobkova, Willem Rodenhuis en Rezy Schumacher. Zij leveren, gevraagd en ongevraagd, zonder hiërarchisch gestructureerde eindverantwoordelijkheid, commentaar, ideeën en eventueel artikelen. Kortom: zij voorzien de redactie van advies.

Theater Schrift Lucifer verschijnt op www.hoteldramatik.com, en is tevens bereikbaar via www.theaterschriftlucifer.nl. Het tijdschrift kan worden *gedownload* en indien gewenst uitgeprint. Op aanvraag kan de redactie een printversie (tegen kostprijs) toezenden, aan te vragen via email: theaterschriftlucifer@gmail.com. Hier kunnen ook inhoudelijke bijdragen of ideeën daaromtrent worden aangemeld.

Wij danken Alexandra Koch / Hotel Dramatik voor de generositeit waarmee Lucifer ruimte wordt geboden en Simon van den Berg.